

KOCALAR MEKTEBİ

(1933)

Ahmet Vefik Paşa (1823-1891)

Genel bakış

Moliere'in Commedia Dell'arte adı verilen grup içerisinde yazdığı entrika ağırlıklı oyunlardan sonra, özgün fars olarak nitelendirilen diğer oyunlarında hizmetçilerin çevirdikleri dolaplar, kılık değiştirmeler ve dayak sahneleri ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bu oyunlardan biri de "L'Ecole des Maris"dir. Bir tezi savunmak amacıyla yazılmış olan bu komedi 1661 yılında sahnelenmiştir. Ahmet Vefik Paşa tarafından "Kocalar Mektebi" adıyla 1933'te dilimize tercüme edilen oyun ayrıca Vahdi Hatay tarafından da 1944 yılında tercüme edilerek Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları arasında yayımlanmıştır. Vefik Paşa tercümesinde orijinal metne bağlı kalarak manzum bir çeviri yapmıştır. Teodor Kasap tarafından "İşkilli Memo" adı ile Türkçe'ye adapte edilmiştir.

Kişiler

Sganarel: Genç İzabel baskı altında yetiştiren bir öğretmen, Arist'nin erkek kardeşidir.

Arist: Genç Leonor'u özgür bir şekilde yetiştiren bir öğretmen, Sganarel'in erkek kardeşidir.

İzabel: Babası tarafından Sganarel ve Arist'e emanet edilen, Valer'e aşık, Leonor'un kız kardeşidir.

Leonor: Oda kardeşi İzabel gibi Sganarel ve Arist'e emanet edilmiştir. Arist tarafından oldukça rahat ve özgür yetiştirildiği için şanlıdır.

Liset: Sganarel'in düşüncelerini yersiz bulan, Leonor'un yanında olan hizmetçidir.

Valer: İzabel'in aşığıdır, Sganarel'in İzabel'e yaptığı baskıyı bilir ve bu durumdan çok rahatsızdır.

Ergast: Valer'in dertleştiği sadık uşağıdır.

KONU

İzabel'i kendi anlayışına göre yetiştiren Sganarel yeterince büyüdüğünde onunla evlenmeyi planlamaktadır. O nedenle kendi eğitim anlayışına uygun şekilde ciddi bir eğitim vermektedir. Sganarel, genç kızı erdem ve sadakatin önemini aşılıyarak yetiştirmekte, onu sıkı kurallarla eğitmektedir. Üstelik dikkatini dağıtacak şeylerle uğraşmaması konusunda sıkı bir disiplinle yetiştirmektedir. Ariste ise tam tersi bir metot izlemekte İzabel'in kız kardeşi genç Leonor'u daha da özgür bir şekilde yetiştirmektedir. Sganarelle, İzabel'i en masum zevklerinden dahi mahrum bırakmaktadır. Ariste ise zıt bir tutum izlemekte Leonor'u günün adetlerine uyum sağlayacak şekilde sertlikten uzak bir şekilde eğitmenin daha da akıllıca olduğunu düşünmektedir. Aşırılığa düşerek öğrencisinin özgürlüğün tadını çıkarmasına izin verir. Leonor'un baloya, tiyatroya gitmesine izin verir. Leonor'un en son moda kıyafetler giymesine ve ne isterse almasına da karışmaz. İzabel ise sıkıcı bir şekilde yetiştirilmekte, eski giysilerini tamir etmek çoraplarını örmekten başka işlerle uğraşamamaktadır. İzabel kendi öğretmeni Sganarel ile evlenmekten korkmakta hatta asla onunla evlenmek istememektedir. Aslında tek isteği ondan kaçmak ve zulmünden kurtulmaktır. Bu yüzden İzabel hocasından nefret ettiği gibi Valer adlı bir genci sevmiş ve türlü oyunlarla Sganarel'in elinden kaçarak Valer ile evlenir. Sganarel çok güvendiği ve iyi yetiştirdiğini düşündüğü İzabel'in böyle bir şey yapmasına oldukça şaşırır.

OLAYLAR

Sganarel'in tutuculuğu Leonor, kardeşi İzabel'in kapalı oda da kalmasına oldukça üzülmemektedir. Dışarı çıkarken onu da götürmek ister. Fakat İzabel çok gitmek istese de Sganarel'in korkusundan çıkamaz. Sganarel sadece kendisiyle beraber dışarı çıkmasına izin verir. Sganarel, Leonor'u görür ve ona nereye gittiklerini sorar. Leonor kardeşiyle beraber dolaşmak istediğini belirtir. Sganarel, Leonor'un bir yere gitmesine karışmaz fakat İzabel'in gitmesine izin vermez. Ariste, kardeşinin bu tutumuna kızar ve onların gitmesine izin vermesini ister. Sganarel, kendisine emanet

edilen kızın yalnız bir yere gitmesine izin vermeyeceğini ve asla yanından ayrılmaması gerektiğini belirtir.

Sevgi uğruna yalanlar Valer adında bir genç İzabel'i sever. Sganarel'in İzabel'e nasıl davrandığından haberi vardır ve onu kurtarmak ister. İzabel'de Valer'e karşı aynı duyguları beslemektedir. Sganarel'den kurtulmak için tek çaresi Valer'e sevgisini anlatabilmesidir. Fakat evden çıkamadığı için bir yol bulması gerekir. Sganarel'in güvenini kazanmak adına Valer'i ona şikayet eder. Kendisine mektup yazdığını ve onu açamadığını söyler ve o mektubu geri götürmesi gerektiğini belirtir. Aslında Sganarel'i haber göndermek için aracı olarak kullanır. Valer'e giderek mektubu verir ve bir kez daha böyle bir şey yapmamasını ister. İzabel'in kendisini sevdiğini belirterek bu aşktan vazgeçmesini ister. Valer, İzabel'den haber geldiğini anlayarak sesini çıkarmaz ve Sganarel'den özür diler. İzabel bu şekilde sürekli Sganarel ile Valer'e haber gönderir ve sonunda evden kaçarak Valer'in yanına gider.

Güvenin bitişi İzabel, Sganarel'i kandırmak için Leonor'un Valer'i ile beraber olduğunu söyler. Sganarel, onları bir arada bastırmak için önce komiser ve sonra Ariste nasıl bir kız yetiştirdiğini göstermek için gider. Komiser artık ortada bir sorun kalmadığını gençlerin evlendiğini söyler. Sganarel içerdeki kızın Leonor olduğunu düşünerek bu evliliğe rızası olduğunu belirtir. Balodan dönen Leonor'u görürler ve Ariste ona neden habersiz böyle bir işe kalkıştığını sorar. Olan bitenden habersiz olan Leonor bu duruma şaşırır ve bunların doğru olmadığını söyler. İzabel, yanlarına gelerek tüm yaptıklarını açıklar. Sganarel, İzabel'in söyledikleri karşısında oldukça şaşırır. Onun yetiştirdiği, herkesten fazla güvendiği İzabel onu aldatmıştır. Sganarel bundan sonra hiçbir kadına güvenmeyeceğini belirtir.

Tema

Özgürlük-Tutsaklık Özgür olarak yetiştirilen insanların ailelerine karşı daha dürüst olduğu görülür. Her şeyden mahrum bırakılan, tutsak bir hayat yaşayan insanlar ise o evden ve o hayattan kaçmak için türlü yollar dener. Bu tutsaklık kişiyi yalanlara ve oyunlar iter. Önemli olan kişilerin yaşama şekillerine saygı göstermektir.

Karakter incelemesi

Sganarel (Eski kafalı)

Karakter Kimsenin kendi işine karışmasından ve kendisine akıl vermesinden hoşlanmaz, insanlardan uzak kalmayı tercih eder. Yeniliklere tamamen kapalıdır. Devrindeki modayı takip etmek istemez. Bu konuda geri kalışını haklı göstermek için moda adı altında kendilerine yakışmayan giysiler giyerek aşırıya giden insanların durumunu eleştirir Daima insanlardan uzak kalmayı tercih eden Sganarel tamamen dışarıya kapalı bir insandır. Onun için önemli olan sadece kendisidir. Çabuk güvенеbilen saf bir yapıya sahiptir.

Aktivite Sganarel, kendisine göre doğru bulduğu ve aksini kabul etmediği bir eğitim tarzıyla İzabel'i adeta hapis tarzında bir hayata mahkum etmeye çalışır, İzabel'i kendi çizgisine göre yaşamaya mecbur ederken kardeşi Leonor umurunda bile değildir. İzabel'e zorlamayla istediklerini yaptırır. Sganarel, İzabel'i bir yandan kendince eğitmeye çalışırken aynı zamanda onunla evlenmeyi planlar, diğer konularda olduğu gibi yine onun düşüncelerine hiç önem vermemektedir, bunun için de onu kimseyle görüştürmek istemez.

Kişiler Sganarel, kardeşi Ariste ile yenilikçi düşünce hakkında tartışır. Leonor'un İzabel'i dışarı çıkarmasına karşı çıkarak onunla görüşmesini istemez. Valer'in İzabel'e olan duygularını öğrenerek ona bu sevdadan vazgeçmesi gerektiğini söyler.

ÖRNEK OLAYLAR

Yeniliklere kapalı Sganarel, yenilikleri sevmeyen bu görüşlere karşı olan biridir. Abisi Ariste ile konuşurken modaya ne kadar karşı olduğunu belirtir. Ariste- Cemiyetin her türlü zevkenden kaçan şu vahşi huyun yok mu, her haline bir acayiplik vermekle kalmıyor, giyinmene de işleyerek seni yabanileştiriyor. Sganarel- Doğru!.. Modanın kölesi olacağız, kendi keyfimize göre değil de âlemin keyfine göre giyineceğiz! Sayın ağabeyim... Bu ağabey kelimesini de çekinmeden söyleyebilirim hani. Çünkü, ne saklıyayım, benden yirmi yaş kadar büyük olduğunuz yüzünüzden kolayca okunuyor. Evet,

sayın ağabeyim, ne diyordum, ben de sizin boş sözlerinize kapılarak o züppelere benzeyeceğim; yani yüzün yarısını kaplayan peruka dediğiniz o sarı saç yığınına başıma geçireceğim; ancak kuş beyinlerinin bol bol hava almasından başka bir şeye yaramayan o küçük şapkalari, kolların altında kaybolan o küçük saltaları kullanacağım; ta göbeğe kadar inen o büyük yakalardan takacağım sofrada yemeklerin suyuna batıp çıkan o uzun, yenli gömlekleri, kadın eteklikleri kadar geniş o tulum pantolonları, insanı paçalı, güvercinlere benzeten o kurdeleli minicik ayakkapları giyeceğim; her sabah bacaklara sarılıp o şık bayları kösteklenmiş gibi badi badi yürüten tenteneli süsleri kullanacağım... Bunu istiyorsunuz, değil mi? o maskara kıyafete girsem her halde hoşunuza giderim. Zira ne budalalık çıksa üstünüzde görülüyor. Benim kıyafetimi değiştirmeye hiç niyetim yok. Modaya uymayacağım işte.. ben kafamı iyice örtüp koruyacak bir şapka, iyi hazmetmesi için midemi sıcak tutacak adamakıllı uzun, kapalı bir ceket, tastamam bacaklarıma göre yapılmış bir pantolon, ayağıma da bir çift rahat kundura isterim, hani şu akıllı uslu dedelerimizin giydiği kundurulardan. Beni beğenmeyen de bana bakmasın efendim.

Baskıcı Sganarel, İzabel'in dışarıya çıkmasına izin vermez. Onu bir odaya hapsetmiş orda vakit geçirmesini sağlar. İzabel'in kardeşi Leonor ile görüşmesini bile istemez. Leonor kardeşi İzabel'le biraz dolaşmak ister fakat Sganarel Leonor'a karışmaz ama İzabel'in gitmesine müsaade etmez. Sganarel- Kusura bakmayın ama ne tarafa böyle? Leonor- Hiç...Daha bir kararımız yok... Bugün hava pek güzel, ben de kardeşimi şöyle bir dolaşalım diye zorluyordum; fakat... Sganarel-Siz canınız nereye isterse oraya gidebilirsiniz. Durduğunuz kabahat. Bakın yanınızda arkadaş da var. Ama siz, İzabel, lütfen hiçbir yere gitmezsiniz, size yasaktır. Ariste- Aman kardeşim, bırak da gidip biraz eğlensinler. Sganarel- Olamaz, ağabey. Ariste - Ama gençlik ister ki... Sganarel- Gençlik budalalık eder hani... ihtiyarlık da ondan aşağı kalmıyor. Ariste-Yani Leonor'la beraber olunca bir şey mi olur? Sganarel – Yoo! Yalnız benimle kalsa her halde daha iyi olur. Ariste- Ama... Sganarel - Aması, maması yok. Onun her işi bana bağlıdır...Ben de, .onun iyiliğini gözetmesini pekâlâ bilirim.

Saf İzabel, Valer'in ona bir mektup gönderdiğini ve bunu okumadığını söyler. Kendi yazdığı mektubu götürmesi için Sganarel'e verir. Bu mektubu geri götürürsen ona onu istemediğimi anlar der. Sganarel, İzabel'in dediğine inanarak mektubu götürür. Sganarel - İzabel bu kadar dürüst, bu kadar namuslu güldükçe kalbim ne büyük bir bazla dolup taşıyor. Çatım altına, bir kız değil, bir namus hazinesi almışım. Sevgiyle dolu bir, bakışı bile bir hıyanet saymak! Bir aşk mektubuna çok büyük bir hakaret gözüyle bakmak! Yetmiyormuş gibi bir de benimle geri yollamak! Diyecek yok doğrusu... Bunları görüp bir de ağabeyimi düşünüyorum. İzabel'in yerinde Leonor olsa, o ne yapardı acaba? Bilmek isterdim ne de olsa, «kızını dövmeyen dizini döver» derler ya! Doğru vallahi... Hey! Buraya bakın biraz !

İzabel (yalancı)

Karakter İzabel, babası tarafından Sganarel'e emanet edilmiş, baskı altında eğitilen biridir. Kendi kız kardeşiyle bile görüşmesine izin verilmeyen çaresiz bir kızdır. Sganarel'den kurtulmak için türlü yalanlar söyleyen ve bunlara inandıran zeki bir karakterdir. Sevdığı adam olan Valer'e kavuşabilmek için dalavereler çevirir.

Aktivite İzabel, sadece ev işleriyle uğraşır, boş saatlerinde Sganarel'in söküklerini diker ve ona çorap örür. Yanında gözcüsü olmadan sokağa çıkması yasaktır. İzabel, bu tutsak hayattan sıkılır ve sevdiği adama mektup yazarak duygularını iletir. Valer'e kavuşmak için evden kaçar.

Kişiler İzabel genelde Sganarel ile diyalog içindedir. Başkalarıyla görüşmesi pek mümkün değildir. Zaman zaman kız kardeşi Leonor yanına gelir ve onunla konuşur. Sevdığı adam Valer'e kaçarak onunla evlenir.

ÖRNEK OLAYLAR

Dalavereci İzabel, sevdiği adama haber gönderebilmek için ve bunu Sganarel'in anlamaması için Valer'i şikayet eder. Sganarel gidip Valer ile konuşur. Olan bitenden habersiz olan Valer şaşırır ve bunun içinde bir iş olduğunu düşünür. İzabel hem yaptığı işten korkar hem de türlü oyunlar çevirmeye

devam eder. Eve dönen Sganarel'e bu seferde mektup yazdığını söyler. Sganarel - Peki, neye bakıp da böyle korkuyorsun? İzabel- Neye mi? Bakın ne oldu: Siz daha evden yeni çıkmıştınız; ben de hava almak içm penceredeydim, o sırada köşeden bir genç gözüktü o bizim küstahtan selâm getirdiğini söylemez mi? Sonra da odamın ortasına bir kutu attı. Baktım içinde bir mektup var. Ben hemen kutuyu alıp pencereden aşağı atmak istedimse de çoktan sokağın köşesini bulmuş, gözden kaybolmuştu. Öyle kızdım, öyle kızdım ki hâlâ kendime gelemiyorum. Sganarel - Bak şu herifin edepsizliğine!. Ne de düzenler kuruyor! İzabel- Şimdi bana düşen, kutuyu da mektubu da o kör olası âşığa göndermektir. Gene birini bulmalı. Sizden tekrar ricaya nasıl cesaret... Sganarel - Edersin yavrucuğum, başım üzerine. Bana aşkını da, güvencini de göstermiş olursun. Bu iş de sevinçle kabul ederim. Hem de ne minnetle, bir bilsen, tarif edemem. İzabel- Buyurun o halde.

Aşık Sganarel, sürekli Valer'e gidip ona İzabel'den haber getirdiğini ve onun gönlünün kendisinde olduğunu söyler. Hatta bu söylediklerine inanması için Valer'i alarak eve götürür. İzabel, Valer'e olan duygularını isim vermeden açıklar. Sganarel İzabel'in bu söylediklerini kendi üzerine alır. İzabel- A! Buraya da mı getirdiniz onu? Ne diye? Seni bırakıp onun tarafım mı atacaksınız yoksa?- Eşsiz meziyetlerine vuruldunuz da ille onu seveyim, gelip gitmesine ses çıkarmayayım mı istiyorsunuz, nedir? Sganarel - Yok, canım, ciğerim, seni seven ben öyle şey düşünür müyüm hiç? Ama söylediklerimi senin sözlerin diye ben uyduruyorum sanıyor. Güya kurnazlık ederek seni kendime âşık, ona da düşman ediyordum. Sevgisini mütemediyen ateşlendiren bu yanlış düşüncesini kökünden kesip atmak için her şeyi senin ağzından duysun diye aldım, buraya getirdim. İzabel- Valere'e-Nasıl? Kalbimi size olduğu gibi açmadım mı? Arzularımdan hâlâ şüphe mi ediyorsunuz? Valere - Evet, hanımefendi, beyefendinin sizin tarafınızdan söylediklerine kim olsa şaşar. Ben de şüphe ettim doğrusu. Sonsuz aşkımanın akıbetini belli edecek olan bu karar benim için çok önemlidir. Onu bir kere de sizin ağzınızdan duymak istemem büyük bir küstahlık olmaz, sanırım. İzabel- Hayır ,hayır, böyle bir karar sizi hiç şaşırtmamalı. Onun size söyledikleri benim kendi duygularımdan başka bir şey değil; gönlüm onun için sevgiyle, saygıyla dolu. Tam doğrusunu isterseniz, ben o duygularımın doğru olduklarından da eminim. Evet bana inanarak açıkça bilmenizi istiyorum ki talih işte burada karşıma iki kişi çıkarıyor. Her birinin bende uyandırdığı duygu bambaşka. Kalbim bu yüzden birbirinin aksi duygularla dolup taşıyor. Birisini namusuma uygun geldiği için ben seçtim; ötekine muhabbetinin karşılığı, olarak hiddetten, nefretten başka bir şey duymuyorum. Birisiyle bir arada olmak benim için ne hoş, ne, kadar tatlı şey! Kalbimi ne büyük bir sevinçle dolduruyor. Halbuki ötekini görmek bile kalbime gizli bir nefret, bir kin uyandırıyor. Birisinin karısı olmaya can attığım halde, ötekine varmaktansa, ölmeyi tercih ediyorum... Hakiki duygularımı bu kadar meydana vurmam yetmez mi artık? Bu müthiş azap içinde lüzumundan fazla yuvarlandım. Kimi seviyorsam ondan, önce nefret ettiğim adamın bütün ümitlerini bir an önce söndürmesini, mesut bir nikâhla bahtımı bence ölümden daha beter olan bir ıstıraptan kurtarmasını bekliyorum.

Yalancı İzabel geç vakit Valer'in yanına gitmek için evden çıkar fakat Sganarel'e yakalanır. Sganarel ona nereye gittiğini sorunca odasında kardeşinin olduğunu ve Valer ile birlikte olduğunu söyler. Kendisini kurtarmak için kardeşi hakkında yalan söyler. Sganarel- Vay, cicim, sen misin? Geç vakit nereye böyle? Demin ben yanından ayrılırken yorgunum, odama kapanacağım, diyordun. Hattâ dönüşümde de seni, yarın sabaha kadar rahat bırakmamı rica etmiştin. İzabel - öyle, ama... Sganarel - Ne aması? İzabel-Görüyorsunuz çok utanıyorum, size ne söylüyeyim, nasıl bir özür bulacağım, bilemiyorum. Sganarel- Nedir canım, ne olabilir? İzabel- İnsani şaşırtan bir sır: Kardeşimin yüzünden çıkıyordum şu anda; kötü, bir niyeti var, odamı istedi benden, çok ayıpladım, çok çıktım, ama, ne yapayım, onu oraya kapadım çıktım işte. Sganarel- Bu da ne demek? Anlamadım ki? İzabel- Kimin aklına gelir? Şu bizim kovduğumuz âşığa tutkunmuş meğer. Sganarel- Kime, Valer'e mi? İzabel- Hem de delice. Eşi görülmemiş yaman bir sevda. Ne şiddetli, siz de anlayabilirsiniz: Düşünün bir kere, şu saatte, yapayalnız gelip bana aşk dertlerini açtı, muradıma ermezsem, ölürüm muhakkak, dedi. Bir yıldan daha fazla bir zamandan beri kalpleri gizli gizli sevgi ateşiyle yanıyormuş. Hatta, sevgilerinde yeni olduklarından evlenmek için söz bile vermişler birbirlerine.